

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

МІЖНАРОДНИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ

**«ВСТУП УКРАЇНИ, РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ТА ГРУЗІЇ ДО
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ»**

**Збірник матеріалів Міжнародного круглого столу
(м. Одеса, 5 березня 2024)**

2024

УДК 341.174 (477+478+479.22)(049.2)

Друкується за наказом виконуючого обов'язки ректора Національного університету «Одеська юридична академія» М. Р. Аракеляна (наказ № 503-44 від 04 березня 2024 року).

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, академік НАПН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С. В.**

Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – завідувач кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА», доктор юридичних наук, професор.

Фасій Богдан Володимирович – декан факультету судового та міжнародного права НУ «ОЮА», кандидат юридичних наук, доцент.

Дронов Владислав Юрійович – доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА», кандидат юридичних наук.

Гриб Анна Миколаївна – доцентка кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА», кандидатка юридичних наук.

Жакун Маргарита Юріївна – аспірантка кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, місто Одеса, 65009, Фонтанська дорога, 23.

Тел. +38 (048) 719 86 85

Вступ України, Республіки Молдова та Грузії до Європейського Союзу: сучасні виклики. *Міжнародний круглий стіл. 05 березня 2024 року, м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2023. 130 с.*

© НУ «Одеська юридична академія»

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
Бехруз Хашматулла	
Україна та Європейський Союз: основні етапи на шляху до вступу.....	8
Аракелян Мінас	
Правоохоронна діяльність в євроінтеграційних процесах України.....	12
Чорний Іон	
Шлях республіки Молдова до ЄС: історія, перепони, сучасний стан та перспективи.....	15
Берекашвілі Торніке	
Європейська інтеграція Грузії: виклики, досягнення та перспективи.....	19
Пилипенко Володимир	
До питання ратифікації Україною Римського Статуту міжнародного кримінального суду як важливої передумови вступу до Європейського Союзу	23
Харитонов Євген, Харитонova Олена	
Проблеми оновлення цивільного законодавства України та Республіки Молдова на шляху до ЄС: мета – спільна, завдання – різні.....	27
Сурілова Олена	
Україна, Молдова, Грузія на шляху до ЄС: передумови та перспективи.....	32
Туляков Вячеслав	
Жертви кримінальних правопорушень у європейському правовому полі.....	36
Voitovych Pavlo	
State policy in the sphere of informational rights protection on the way to european integration.....	41
Kuzmin Eduard	
EU enlargement and the association trio: mapping the boundaries of security metamorphosis.....	44
Авдєєва Галина	
Проблеми гармонізації законодавства України у галузі судової експертизи до права ЄС.....	47
Мануїлова Катерина	
Вступ України в Європейський Союз на тлі російської агресії.....	51
Дронов Владислав, Федорова Тетяна	
Право на доступ до інформації за законодавством Республіки Молдова та стандарти Європейського Союзу.....	54
Канєнберг-Сандул Оксана	
Перспективні можливості кандидатства України у члени Європейського Союзу.....	56

ТУЛЯКОВ ВЯЧЕСЛАВ

*Національний університет «Одеська юридична академія»
доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального права*

ЖЕРТВИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВОВОМУ ПОЛІ

Конституція України визначає життя і здоров'я людини як найвищу соціальну цінність, покладаючи на державу обов'язок відшкодування шкоди, завданої злочинними діями. Стаття 1177 Цивільного кодексу України закріплює право потерпілих на відшкодування шкоди, завданої їм кримінальними правопорушеннями. Незважаючи на це, в українському законодавстві існує значна прогалина щодо комплексних заходів з відшкодування шкоди та реституції жертвам злочинів, не кажучи вже про реабілітацію та справедливу сатисфакцію. Ця прогалина зумовлює необхідність запровадження нових правових заходів для забезпечення справедливого ставлення до потерпілих у національному правовому полі. Нагальність цього питання посилюється поточними військовими діями в Україні, що спонукає до критичного узгодження національного законодавства з відповідними міжнародними угодами, особливо в контексті поточних викликів, що стоять перед країною, та необхідності гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами.

Оскільки країна прагне до стійкості перед лихоліттям, всеосяжна віктимологічна база, що ґрунтується на глобальних правових принципах, має вирішальне значення для побудови справедливого та інклюзивного суспільства.

Сьогодні, знаходячись на шляху необхідності апроксимації діючого кримінального законодавства України до світових та європейських стандартів, зазначимо, що основною метою легітимації конвенціональних норм в нашому правовому просторі є розробка теоретичної моделі Кримінального кодексу як публічно-правового інструменту з паралельним завданням підкреслення, першочергової важливості захисту індивідуальних прав людини. Цей теоретичний підхід є новаторським кроком у міжурядовій комунікації, особливо в контексті конфлікту в Україні та її шляху до європейської інтеграції. Він підкреслює крихкість традиційних правових інструментів і необхідність інноваційних підходів до наближення *acquis*, а також до міжнародного та національного захисту прав людини. У світлі цих обставин апроксимація права прав людини як основоположного елемента теорії кримінального права та його гармонізації з правом ЄС, набуває першорядного значення.

Процес апроксимації передбачає різні перспективи та методи. По-перше, він вимагає всебічного аналізу директив, регламентів та інших правових інструментів ЄС, які стосуються кримінального права. Крім того, процес апроксимації передбачає прийняття та імплементацію найкращих практик і правових норм ЄС з орієнтацією на судові прецеденти, процедури відповідальності, зразки реалізації віктимологічних ідей у національному законодавстві[1].

Директива про права потерпілих - Директива 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 року [2], яка встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів із відповідними пропозиціями про зміни та доповнення діючого кримінального законодавства. Про це доси йдеться у стратегічному порядку денному Європейського Союзу на 2019-24 роки кажучи, що Європа повинна бути місцем, де люди почуваються вільно і безпечно. ЄС повинен відстоювати основні права і свободи своїх громадян і захищати їх від існуючих і нових загроз. На жаль, вважається, що Директива є несистемним утворенням за багатьма винятками, і, потерпілі продовжують стикатися зі значними проблемами: вони не отримують необхідну їм інформацію вчасно або у зрозумілій для них формі; відповідні служби підтримки часто недоступні, що залишає жертв без допомоги, якої вони потребують. У 2020 році Європейська комісія дійшла висновку, що більшість держав-членів незадовільно вжили заходів щодо доступу до інформації, послуг підтримки та захисту з урахуванням індивідуальних потреб потерпілих. Імплементація положень, пов'язаних з процесуальними правами та відновним правосуддям, є менш проблематичною. Це обумовило початок процесу доповнення Директиви 2012 року через неповну транспозицію Директиви про права потерпілих. У Стратегії ЄС щодо прав потерпілих (2020-2025 рр.) Комісія [3] визначає такі ключові пріоритети, навколо яких зосереджуються дії:

- Ефективна комунікація з потерпілими та безпечне середовище для жертв злочинів: серед іншого, Комісія розпочне кампанію ЄС з підвищення обізнаності про права потерпілих та сприяння наданню спеціалізованої підтримки та захисту для потерпілих з особливими потребами. Держави-члени закликаються до повного та правильного виконання відповідних правил ЄС, зокрема, Директиви про права потерпілих, а Комісія продовжуватиме стежити за їх виконанням.

- Покращення підтримки та захисту найбільш вразливих жертв: Комісія, серед іншого, сприятиме комплексному та цілеспрямованому підходу ЄС до підтримки жертв з особливими потребами; вона також розгляне можливість запровадження мінімальних стандартів щодо фізичного захисту жертв. Держави-члени повинні, наприклад, створити інтегровані та цільові

спеціалізовані служби підтримки для найбільш вразливих жертв, включаючи будинки дитини, сімейні будинки, ЛГБТІ та безпечні будинки.

- Сприяння доступу жертв до компенсації: Комісія здійснюватиме моніторинг та оцінку законодавства ЄС щодо компенсації, включаючи державну компенсацію та Рамкове рішення про взаємне визнання фінансових санкцій. Держави-члени закликаються забезпечити справедливу та належну державну компенсацію за насильницькі, умисні злочини, усунути існуючі процедурні перешкоди для національної компенсації та вжити заходів для того, щоб жертви не піддавалися вторинній віктимізації під час процедури компенсації[4].

Рада Європи о правах жертв. Наступний документ, - це Рекомендація CM/Rec(2023)2 Комітету міністрів державам-членам щодо прав, послуг і підтримки потерпілих від злочинів від 15.03.2023 року[5], якою вже, яка у розвиток Рекомендації Rec(2006)8 Комітету міністрів державам-членам щодо допомоги потерпілим від злочинів та запобігання віктимізації та Рекомендації Rec(85)11 Комітету міністрів державам-членам про становище потерпілого в рамках кримінального права та процесу для країн-членів Ради Європи, встановлюються нові мінімальні стандарти поведінки із потерпілими від злочинів, зокрема держави-члени повинні прийняти державну схему компенсації потерпілим від злочинів, вчинених на їхній території – яка не залежить від кримінального провадження, за умови, що шкода сталася внаслідок злочину – і може вимагати подання офіційної скарги. Потенційні бенефіціари такої схеми мають визначатися національним законодавством, але включати, як мінімум, потерпілих від умисних насильницьких злочинів, у тому числі сексуального насильства.

Комітет Міністрів Ради Європи рекомендує державам членам розглядати кримінальне правопорушення як спричинення шкоди суспільству та порушення прав особи.

Цей основоположний принцип підкреслює подвійну природу злочинних діянь. Злочини розглядаються як правопорушення не лише проти держави чи суспільства в цілому, але й як порушення прав окремих жертв.

Ця перспектива визнає, що злочини завдають шкоди не лише суспільному порядку, але й окремим особам, які страждають від них.

Ми повинні враховувати цю подвійну природу злочинів при розробці теорій покарання, стримування та реабілітації. Система правосуддя повинна бути спрямована на задоволення як суспільних інтересів, так і прав і потреб окремих жертв.

Ідея про злочин як порушення природних прав жертви, та відповідна реакція на це отримує свій подальший розвиток...

Діючий КК України доречи не має розділу, присвяченого жертві кримінального правопорушення та її ролі у притягненні та звільненні від реалізації кримінальної відповідальності, норми КПК політично відповідають мейнстріму, хоча є нюанси, про реституцію та компенсацію лише згадується.

Зрозуміло, не до часу. Хоча, можливо навпаки? Якщо раніше ми мали у середньому орієнтовно 800 000 прямих та рикошетних жертв загальнокримінальних злочинів, то зараз з урахуванням жертв військових злочинів та ін., цей показник сягає уверх...

Адже при використанні концепту "у п'ять разів менше" ми маємо навколо 220 000 жертв кримінального насильства, пов'язаного з агресією РФ. Хоча зрозуміло, з урахуванням латентних жертв, та додатком кількості біженців та ВПО, ця цифра збільшується в рази.

Вважаємо, що серед учасників кримінально-правових відносин (злочинець - держава - потерпілий - треті особи) у відповідності із Європейським мейнстрімом центральне місце має посідати потерпілий.

Сутністю і змістом кримінальної відповідальності має виступати тільки кара, а реабілітація, компенсація і відновлення в правах потерпілого повинні бути віднесеними до інших обов'язкових заходів реагування на злочинне діяння.

Основною, а може і єдиною метою Кримінального кодексу має стати правове забезпечення охорони прав і свобод потерпілого від злочину.

І нарешті, головне - майбутній Кримінальний кодекс має бути виписаний відповідно принципу юридичної визначеності не для правозастосовувачів і правопорушників, а для потерпілих. Доречи, без цього ми не будемо в змозі подолати основне протиріччя сучасного кримінального права, яке існує незалежно від країни, культури та ідеології правлячої партії: ратуючи за безпеку простих людей, ми створюємо доктрину і величезну систему покарань для правозастосовувачів, використовуємо її для правопорушників, а народ, як і раніше, зловмисно краде гайки з неосяжних просторів наших залізниць, не замислюючись про те благо, яке ми для нього робимо[6].

Підсумовуючи сказане, пропонуємо: у відповідності із Європейськими стандартами визначити жертву злочину у кримінальному праві України як особу, якій індивідуально чи колективно, прямо чи опосередковано було задано фізичної, психічної, психіатричної або економічної шкоди діянням, яке містить ознаки кримінального правопорушення згідно національному, європейському чи міжнародному кримінальному праву у відповідності до загальних принципів права, визнаних цивілізованими націями [7].

Зрозуміло, що залишаються питання верифікації жертв міждержавної агресії, діяльності мультинаціональних корпорацій, парамілітарних компаній, тощо. Проте, це вже елементи, пов'язані із розвитком моделі наднаціонального

універсального кримінального права, на шляху до якого робляться лише перші кроки.

Література

1. Туляков В. О. Апроксимація кримінального права України у контексті законодавчої роботи ЄС: перспективи та методи / В. О. Туляков // Вісник Національної академії правових наук України / редкол.: В. Журавель та ін. – Харків : Право, 2023. – Т. 30, № 3. – С. 323-335.

2. Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012L0029>

3. EU Strategy on victims' rights (2020-2025) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/protecting-victims-rights/eu-strategy-victims-rights-2020-2025_en

4. Empowering Victims: Commission Tables EU Strategy on Victims' Rights 13 August 2020 URL: <https://eucrim.eu/news/empowering-victims-commission-tables-eu-strategy-on-victims-rights/>

5. Recommendation CM/Rec(2023)2 of the Committee of Ministers to member States on rights, services and support for victims of crime 15.03.2023 URL: <https://rm.coe.int/cm-rec-2023-2e-eng-recommendation-trafficking/1680ab4922>

6. Туляков В. А. Виктимология уголовного закона (пути реконструкции разделов I и II общей части УК Украины) / В. А. Туляков // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 8 жовтня 2010 р. : у 2 т. - Одеса, 2010. - Т. 1. - С. 307 – 310.

7. Туляков В. О. Віктимологічні засади кримінального права України: на шляху до апроксимації міжнародних стандартів / В. О. Туляков // Вісник Асоціації кримінального права України : електрон. наук. вид.. – 2023. – № 2(20) . – С. 1-25. <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2023.20.290779>